

Přínos mimoprodukčních ploch

Ing. Petr Štěpánek, Ph.D.; Agromanuál, Ing. Anna Talašová (Šrámková); Česká zemědělská univerzita v Praze

Při pěstování plodin se často setkáváme s částmi pozemků, které jsou problematické nejen z hlediska výnosu, ale například i obdělátnosti běžnou technikou. Právě na takovýchto plochách je možno praktikovat některé z možných opatření, přispívajících k druhové rozmanitosti. V současné době lze na takové porosty získat dotaci v rámci greeningu, v rámci dobrovolných Agroenvironmentálně-klimatických opatření pak cca od 8 000 až do 17 000 Kč na ha podle druhu a účelu. Během polní prezentace v Lukavci u Pacova uspořádané společností BASF se zájemci mohli seznámit s charakterem různých směsí a možnostmi použití.

Vedle jiných projektů se společnost BASF rozhodla podpořit i tuto netradiční oblast nevztahující se přímo k běžné oblasti podnikání, uvedla Susann Kluge, ředitelka společnosti BASF pro Českou republiku a Slovensko. Impulsem je snaha o podporu neprodukčních činností a ochrany krajiny. Tato oblast znamená také významné změny, jako bylo omezení používání přípravků na ochranu rostlin v porostech pěstovaných pro greening.

Pěstování různých typů jednoletých i víceletých mimoprodukčních (nektarodárných) porostů bylo prezentováno na hospodářství Veleto- vých v Lukavci u Pacova, nacházející se v nadmořské výšce přes 600 m. Pro tyto podmínky byly uzpůsobeny i druhy zastoupené v prezentovaných směsích. Aktivně jsou tyto porosty pěstovány nejen na pokusných parcelách, ale také na polích, kde se uplatní především na okrajích polí, kde je omezeno běžné pěstování například zastíněním nebo nepříznivými vláhovými podmínkami.

Nejen rostliny, ale také při obdělávání máme různorodé požadavky a z pohledu optimalizace obdělávání lze různě optimalizovat tvary a pohyb po pozemku, uvedl doc. Milan Kroulík z České zemědělské univerzity v Praze. Podklady pro precizní zemědělství dávají přehled o výkonnosti jednotlivých částí pozemků a některé části pozemků mohou mít výrazně nižší úrodnost a jeho obdělávání je mnohdy nerentabilní. Další využití nacházejí mimoprodukční porosty na nerovných pozemcích, kde je možné založit tyto porosty na obtížně obdělátných zákoutích. Významné je také posouzení směru obdělávání pozemků, kdy při různém směru jíz-

la Ing. Anna Talašová (Šrámková) z ČZU v Praze, Ing. Kamil Holý, Ph.D. z VÚRV v Praze-Ruzyni zabývající se výskytem opylovačů a dalších užitečných organismů v porostu, a Ing. Karel Vejražka, Ph.D. z VÚPT v Troubsku u Brna, podílejí se na sestavení vhodných směsí. Porosty lze zakládat v rámci Agroenvironmentálně-klimatických opatření nebo v rámci greeningu, kde se liší jednotlivé požadavky a nároky vycházející z jednotlivých podpůrných programů a splnění nároků na dotace. Plochy bohužel nelze v současnosti vzájemně kombinovat pro jednotlivá opatření. Přehled využití jednotlivých opatření a možností přináší příložený rámeček.

Při pěstování nektarodárných biopásů je významné založení, které musí být provedeno co nejdříve

na jaře, kdy mají rostliny dostatek času k růstu a dokážou zabránit rozvoji plevelů. Při skládání směsí je důležité zohlednit kvetení jednotlivých složek, aby navazovala pastva pro opylovače a užitečné organismy, což zajistí dostatečnou snůšku a jejich přezimování. Následně se vytvořená semena stávají potravou pro volně žijící ptáky. Při výběru jednotlivých druhů je třeba vzít v úvahu také intenzitu prokořenění a mohutnosti kořenového systému, který především u jetelovin dokáže proniknout utuženým podorničím a zpětně vynášet živiny do orníční vrstvy.

Intenzivně obdělávaná zemědělská krajina je z hlediska užitečného hmyzu tzv. "zelenou pouští", která neposkytuje žádnou potravu užitečnému hmyzu. Proto je vhodné i do ploch nepřímo určených pro

jiné využití zařadit svazku, která z běžných plodin poskytuje nejdelší pastvu pro včely a je intenzivně vyhledávána volně žijícím hmyzem. Pro dlouhodobost kvetení konkrétně u nektarodárných biopásů, je také důležité správné načasování seče, která umožní další kvetení a rostliny znovu poskytnou pastvu opylovačům.

Součástí pokusného stanoviště bylo sledování výskytu zaplevelujících rostlin po zaorání poloviny demonstračního bloku víceletých i jednoletých neprodukčních porostů v následně pěstovaném jarním ječmeni. V tomto porostu ječmene se projevily především plevelné druhy z půdní zásoby. Druhy obsažené ve směsi se v tomto porostu neprojevovaly. Potvrdila to jak varianta ošetřená standardním herbicidem, tak i kontrola pěstovaná bez herbicidního ošetření.

Problematice využití mimoprodukčních porostů se dlouhodobě věnuje Bertrand Debret, ze společnosti BASF působící v regionu střední a východní Evropy. Prezentoval význam propojení pohledu sociálního, ekologického a ekonomického. Po zkušenozech z Velké Británie, kde probíhá dlouhodobé využívání různých forem mimoprodukčních opatření, je pro zemědělce nejdůležitější pohled na ekonomiku. Je značný rozdíl mezi pohledem veřejnosti a naopak přínosem pro zemědělce, kteří se orientují především podle aktuálního přínosu a podpor, daných společnou zemědělskou politikou. Většinou je tam důsledně využívána veškerá obdělátná plocha, i když to mnohdy nemá odpovídající ekonomický přínos. Paradoxně tak při snižování podílu obdělávané plochy a systematickým využitím mimoprodukčních porostů, dochází díky poklesu nákladů na tyto nedostatečně výnosné plochy, k nárůstu celkového přínosu. Rozdílný je pohled ve Francii, kde převládá snaha o ochranu půdy, vody a okolní přírody. Proto jsou zde značně využívána opatření na podporu biodiverzity. Dříve byla značná pozornost věnována především podpoře opylovačů a nyní nastává nová vlna cílící především v půdě. Snahou je ochrana životního prostředí spolu s ekonomickým přínosem při pěstování.

Greening - „plochy v ekologickém zájmu“ (EFA)

Ochranný pás (1,5)

Porost o šířce 1–20 m od hranice půdního bloku, zakládán s hlavní plodinou, přítomný na pozemku min. od 1. 6. do 15. 7. Přípravky na ochranu rostlin jsou povoleny. Trvalý porost může plnit roli tzv. vegetačního pásu (> 50 % trav), který podmiňuje aplikaci přípravků na ochranu rostlin na polích svažujících se k vodnímu toku (svažitost > 3°). Víceletý pás může významně zlepšit péstební podmínky utužených souvrátí např. díky jeteli plazivému nebo lučnímu, pěstovaných ve směsích s dalšími druhy rostlin. Směsky s druhy snášejšími zamokření jako např. pohanka, jetel luční, jetel inkarnát ve směsích s vybranými druhy trav mohou být trvalým řešením pro podmáčené okraje.

Úhor s porostem (1,0)

Porost pěstovaný bez přípravků na ochranu rostlin, který nesmí být sklizen ani pasen, ale může být udržován sečí s ponecháním biomasy na místě. V LPIS veden jako úhor. Jetelotravní-směska může být trvalým řešením pro hůře dostupné, členité části pozemků. Dočasný úhor na polích vykazujících snížené výnosy může navrátit půdě produkční hodnotu, zejména při zařazení jetelovin.

Plodina vázající dusík (0,7)

Plodina či směska plodin obsahující > 50 % bobovitých druhů musí být přítomna na pozemku (případně pouze formou zbytků) od 1. 6. do 15. 7. Aplikace přípravků na ochranu rostlin je zakázána od zasetí do sklizně. Lze využít pro splnění DZES 6 organické složky půdy.

Na podnicích s rostlinnou výrobou lze jetelovinou přerušit osevní sled a významně zlepšit vlastnosti půdy (prokypření, organická hmota, dostupnost dusíku a fosforu), zejména vysetím směsí zahrnující také hluboko kořenicí jeteloviny jako vojtěška či komonice.

Meziplodina (0,3)

Směs plodin, v níž jedna plodina zaujímá < 90 %. Letní varianta se zakládá do 31. 7. a zůstává do 24. 9. na pozemku, ozimá varianta se vysévá do 6. 9. a je ponechána nejméně do 31. 10. na pozemku. Jako meziplodina je chápán také podsev trávy či jeteloviny do hlavní plodiny, zachovaný po sklizni po dobu 1. 8.–24. 9. Aplikace přípravků na ochranu rostlin je v uvedených obdobích zakázána. Meziplodiny plní DZES 4 (minimální pokryv půdy) u DPB > 5°.

Na polích, kde se pěstuje řepka, se nedoporučuje ředkev nebo hořčice, které vytváří „zelený most“ pro škůdce a patogeny řepky.

Rychle vzházející nektarodárné meziplodiny zakládáné ihned po sklizni obilnin (př. svazenka) mají potenciál významně potravně pomoci včelstvům v podzimním období, kritickém pro zdárné přezimování.

Agroenvironmentálně - klimatická opatření (AEKO)

Nektarodárný biopás (15 090 Kč/ha porostu/rok)

Víceletý porost zakládán směskou certifikovaného osiva min. na 2 ha celkové výměry, poskytující dlouhodobý potravní zdroj pro opylovače od jara do podzimu. Každoroční seč s odvozem biomasy v období 1. 7.–15. 9.

Směska snáší lehčí a výhřevnější půdy i zastíněná stanoviště s těžšími půdami. Potravní potenciál pro včelstva se maximalizuje sečením po hlavní vlně kvetení v průběhu července.

Krmný biopás (17 108 Kč/ha porostu/rok)

Jednoletý porost zakládán certifikovaným osivem min. na 2 ha celkové výměry slouží jako úkryt a zdroj potravy zajišťujícím, zvěři a ptactvu.

Význam pro živočichy je největší, propojují-li krajinné prvky a dělí větší půdní celky. Při zařazení volitelných druhů jako svazenka může posloužit jako potravní zdroj pro opylovače během léta.

Zatravnění orné půdy (7 916–10 929 Kč/ha porostu/rok)

Možné využití pouze na půdních blocích s min. 50 % výměry na silně nebo mírně erozně ohrožené půdě, v „oblastech zranitelných dusičnany“, v blízkosti povrchové vody nebo na půdních blocích ležících z 50 % v ochranném pásmu vodních zdrojů. Víceletý travní nebo jetelotravní porost je založen min. na 0,5 ha. Seče se 2× ročně, od druhého roku může být pasen. V LPIS veden jako orná půda travní porost nebo trvalý travní porost.

Porost může v blízkosti povrchových vod plnit úlohu tzv. vegetačního pásu (> 50 % trav), který podmiňuje aplikaci přípravků na ochranu rostlin na polích svažujících se k vodnímu toku (svažitost > 3°).

Ochrana čejky chocholaté (17 032 Kč/ha porostu/rok)

Potravní porost pro čejku chocholátou je možné zakládat na pozemku se zjištěným výskytem tohoto ohroženého ptačího druhu (vlhké louky a pole), a to min. na 0,5 ha. Jednou z možností je směska pro opylovače, která kvete ve druhé polovině léta.

Zdroj: Ing. Anna Talašová (Šrámková), 2018

směska na souvrátí víceletá, 3. rok - letní výsev 2016 (greening)	směska na souvrátí víceletá, 3. rok - jarní výsev 2016 (greening)	úhorová směska víceletá, 3. rok - výsev 2016 (greening)
protierozní směska na svažitém pozemku, víceletá (ME0,SE0) - výsev jaro 2018 (AEKO)	nektarodárný biopás víceletý, 3. rok - výsev 2016 (AEKO)	směska na zamokřeném okraji víceletá (směska podél vodoteče na svažité půdě), 2. rok - výsev 2017 (greening/AEKO)
lupina úzkolistá (jednoletá) - výsev jaro 2018 (greening)	krmný biopás jednoletý standard (základ + rostliny pro opylovače), výsev jaro 2018 (AEKO)	směska na souvrátí jednoletá (greening) - výsev jaro 2018